

νοίσεως καὶ τῶν ἐμπειρικῶν αὐτῶν ὥσπερ δυναμένης νὰ υπάρχῃ πραγματικότητος, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὡς ὄψιν, ἀν τοιαύτη τις πραγματικότης εἶναι δεδομένη ή μή. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον η πραγματικότης καὶ η πιθανότης ἀποτελοῦσι **δύο ἔννοιας καθορισμού**, αἵτινες ἔχουσι διάφορον σημασίαν, ἵτις συνίσταται, ὡς πρὸς μὲν τὴν πραγματικότητα, ἐν τῷ ὅτι τὸ πνεῦμα ἔνεκεν τῶν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ διεπόντων λογικῶν νόμων συνδέεται σταθερῶς πρὸς ἀφηρημένας **ἔννοιας**, αἵτινες οὐδέποτε ἔξαντλοῦσι τὴν πραγματικότητα, ὡς πρὸς δὲ τὴν πιθανότητα, ἐν τῷ ὅτι η ἔκτασις τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τῆς νοίσεως δυναμένων νὰ συντελῶνται πενεματικῶν οὐκοδομημέτων ὑπερβαίνει πάντα τὰ ἀφρικτὰ ὄρη. Οὔτως η μὲν πραγματικότης εἶναι ἀπειρος καὶ ἔντασις (*intensiv unendlich*), η δὲ πιθανότης ἀπειρος καὶ ἔκτασις (*extensiv unendlich*). Καὶ ἐν τοῖς ἀμφότεραις συνδέονται δι’ ἀρρήκτων δεσμῶν. Διότι ἔκαστον ἴδειτον σύμβολον, καὶ ἀν συνδέεται η μὴ πρὸς τὴν δεδομένην πραγματικότητα, ἐκφράζει νοητήν τιγα πιθανότητα, δεδομένου ὅτι δι’ οὐδειμᾶς ἔννοιας δύναται νὰ καθορισθῇ ἀπολύτως η πραγματική ὑπόστασις τῶν πραγμάτων. Ἐν τῇ ἀποτελέσματι αὐτοῦ ὅπως κατανοήσῃ τὸν πραγματικὸν κόσμον, στενοῦται τὸ πνεῦμα διηγεικῶς ἐν τοῖς ὅροις τῆς πιθανότητος. Οὗτος δὲ εἶναι ἀκριβῶς ο λόγος, δι’ ὃν η **ὑπόθεσις** εἶναι ἀποραιτητον συμπληρωματικὸν μέσον πάσις ἀπιστημονικῆς γνώσεως. Μεταξὺ διαφόρων προύπτοθέσεων, αἵτινες δύνανται νὰ συγχροτῶνται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λογικῶν νόμων καὶ αἵτινες δύνανται νὰ θεωρῶνται ὡς προσεγγίσαις εἰς τινὰ οἷαν δίστοτε πραγματικὴν τῶν ὄντων ὑπόστασιν, ἐκλέγει η νόησις **μιαν** ἐξ αὐτῶν πρὸς σύγκρισιν τῆς πραγματικότητος συμφόνως δὲ πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συγκρίσεως ταύτης, εἴτε διατηρεῖ αὕτη τὴν περὶ ής ο λόγος ὑπόθεσιν ὡς βοηθητικὸν μέσον πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ δεδομένου, εἴτε ἀπορρίπτει αὐτὴν ὡς ἀπεικόνισμα μιᾶς νοητῆς ἀλλὰ πρὸς τὰ θεμελιώδη χαρακτηριστικὰ τῆς ἐμπειρίας γνωρίσιμαται ἀντιστροφευομένης ἔννοιας.

3. Η σημασία τῆς ὑπόθεσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐμπειρικὴν γνῶσην.

Ἐπειδὴ η ὑπόθεσις ἔγκειται ἐν τῇ ἐκ τῶν προτέρων διαμορφώσει ἔννοιας τινός, ἀφορώσης εἰς τὴν οὖσαν καὶ εἰς τὸν συνβιαιόδην ὠρισμένων τινῶν ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ διδομένων γεγονότων, εἶναι τόσον ἀναγκαῖον συστατικὸν μέρος τῆς διὰ τῆς νοίσεως συντελουμένης διεργασίας τῶν γεγονότων τούτων,

ἢ ἀφαίρεσις καὶ δὲ προσδιορισμός, ἢ ὅπως οἱ διάφοροι τύποι τῆς συμβολικῆς ἐνεργείας. Διότι καὶ ἡ ὑπόθεσις προεικονίζεται ἐπίσης ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς νόμοις τῆς νοήσεως μετὰ τοῦ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν συνάδοντος καὶ ἐν τούτοις ἐν τῇ ἀφηρημένῃ αὐτοῦ μορφῇ οὐδέποτε πρὸς τὴν ἐμπειρίαν ἐξ ὀλοκλήρου συμπίπτοντος χαρακτῆρος. "Ἐνεκενῶμως τῶν οὖσιωδῶς διαφόρων συνθηκῶν, ὃς ἡ ὑποκειμενικὴ καὶ ἡ ἀντικειμενικὴ ἐμπειρία παρέχουσιν εἰς τὴν ἀφηρημένην κατεργασίαν, ἡ συγκρότησις τῶν ὑποθέσεων συντελεῖται καὶ κατὰ τὰς δύο περιπτώσεις μὲ τελείως διάφορον τρόπον.

Ταντικείμενα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δίδονται κυρίως εἰς τὴν γνῶσιν ἡμῶν μόνον ἀφηρημένως ἐν σχέσει δὲ πρὸς αὐτὰ αἵ τις μέτεραι παραστάσεις ἔχουσιν ἀποκλειστικῶς σημασίαν φυσικῶν συμβόλων, ἀτινα βραδύτερον ἀντικαθίστανται δι' ἄλλων, τὰ ὅποια, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λογικῶν νόμων ἐκλεγόμενα, συνάδουσιν, ὅσον ἔνεστι, πρὸς τὰς μορφουμένας σχετικὰς ἐννοίας. Ἐπομένως ἔνταῦθα ἀρχεται, ἐν σχέσει πρὸς τὰς καθ' ἔκαστα ἐννοίας, ἡ μόρφωσις τῶν ὑποθέσεων, δι' ἣς ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις περιέρχεται εἰς τὴν ἀνάγκην νοοῦ ἀναπληροῦ τὰ ἀρχέτυπα ἀντικείμενα τῶν παραστάσεων. Τὸ ζήτημα ὅμως, διότι ἀφορᾷ εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὸ αὐτοτελὲς ἀντικείμενον εἶναι δυνατὸν νὰ νοῆται ἀπὸ ἀφηρημένης ἀπόψεως, δύναται νὰ λυθῇ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισταμένης τινὸς ἔξακριβώσεως πασῶν τῶν ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ δεδομένων ἴδιοτήτων τοῦ ἀντικειμένου καὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς ἄλλα ἀντικείμενα. Ἀλλ' ἐπειδὴ, καὶ δὴ ἀκόμη ληφθῶσι μετὰ προσοχῆς ὅπ' ὅψιν πάντα τὰ σχετικὰ σημεῖα τοῦ εἰρημένου ζητήματος, δύναται τοῦτο οὐχ ἥττον νὰ νοῆται ὡς λυδμενον κατὰ διαφόρους τρόπους, ἡ γενομένη λύσις αὐτοῦ εἶναι ἐν πρώτοις ὑποθετικῇ, μὴ ἐμπεριέχουσα ἐν ἑαυτῇ εἰμὶ μόνον πιθανὴν πραγματικότητα. Ἐὰν δὲ αὕτη συνάδῃ πρὸς τὴν ἀληθῆ τῶν ὄντων ὑπόστασιν τῇ μαί, εἶναι πρόβλημα ἐπαφιέμενον εἰς περαιτέρῳ λύσιν. Ἡ θέσις τοῦ ζητήματος καταφαίνεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς οὐσίας, ἥτις δηλοῦ πανταχοῦ ἀντικείμενόν τι, διότι ὑποδεικνύει μὲν συμβολικῶς τὰ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ δεδομένα ἀντικείμενα, ἀλλ' ὅπερ ὅμως δύναται νὰ καθορισθῇ μόνον ἀπὸ ἀφηρημένης ἀπόψεως. Ἔν τῷ σημείῳ τούτῳ συνίσταται ἡδη καθ' ἑαυτὴν ἡ πιθανότης, δητε ἔνταῦθα συγκροτοῦνται ἐκ παραλλήλου διάφοροι διαμορφώσεις ἴδεων, αἵτινες πειρῶνται νὰ διατυπῶσιν αὐτὴν ταύτην τὴν ὑποστατικήν πραγματικότητα. Ὁπως τὸ πρόβλημα τῆς ἀντικειμενικῆς ἐμπειρίας ἀρχεται ἀπὸ τῆς διαμορφώσεως

Σύστημα Φιλοσοφίας

τῆς εἰς τὴν «οὐσίαν» ἀφορώσας ἐννοίας, οὗτοι εἶναι περαιτέρω αρδόβλημα ἔξαρταται ἐκ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ὑποθετικῆς ἐννοίας ταῦτης, ἐπειδὴ οὐ σκοτεῖται δέοντα νὰ γονίται ὡς φρονεῖς πασῶν τῶν ἰδιοτήτων ἐπεινῶν, ἐξ ὅντος ἀπορρέουσα τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Καὶ αὗται αὗται αἱ διαπλάσεις τῶν ἐννοιῶν, αἵτινες δὲν ἀποτοποῦσιν ἀκόμη εἰς τὴν λεπτομερεστέραν ἔρευναν τῶν εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς οὐσίας ἀφρούντων ἰδιαίτερων χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, ἀλλὰς περιορίζονται εἰς τὴν αἰσιοδίην τῶν γεωμετρικῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων, ἐμπερικλεῖσμοι πάντοτε, ὡς ἐκ τούτου, οιωσηγόρους εἰδικωτέρας τινάς, ὡς πρὸς τὰς ἰδιότητας τῆς οὐσίας, προστιθέσεις· "Ἄρχονται δὲ οὖται . . . οἷον ἀφορῆι εἰς τοὺς ἐπιδιοκημένους ποστούς . . . εἰς τελείως ὑπενυποιητικές εἰκασίας, αἵτινες μέτως δύνανται νὰ συμπληρῶνται περιστέρω, οἵτινα πρέπει ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ συμπληριζόνται πάλιν εἰς τοιαύτας συμπληρώσεις.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΦΛΟΓΕΡΙΑΣ

"Ἀλλοι δέρματα ἔχει τὸ πρόγραμμα, οἳντινα ἀφορῆι εἰς τὴν μόρφωσιν μασοθέσεων ἵστι τοῖς στεβίαι τῆς ψυχολογίας. Ἐπειδὴ τὸ περιχόρευνον αὐτῆς σύγκεκται ἐξ ἀμέσων γεγονότων τῆς ἐμπειρίας, τὰ ἰδιαίτερα ἀντικείμενα τῆς γνώσεως οὐδέποτε δύνανται νὰ εἶναι ἐντατικοί καὶ ἀντικείμενα τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ δύνανται αὖτη νὰ σχετίζονται ἐν μέρει μὲν μόνον πρὸς τὰς γενούς ἐννοίας εἰς ἄς παπατάσσομεν τὸ εἰς τὰ μέρη ἀναγόμενον, πρὸς ποιητὸς δὲ πρὸς τὰς ουνδέσσεις ἐπείνας ἢς προσθετούμενην μεταξὺ τῶν γεγονότων. Τοιουτορρόπτως δύναται ν' ἀμφιεβηθῇ, ἂν οὐ βούλησις εἶναι ἀριθμός τις ματθημάτων ή διαδοχὴ συναπαθημάτων, η ἐξ αἰσθητικῶν καὶ συναπαθημάτων συνισταμένη κατ' εἶδος διάφορος καὶ μόνον διά τινας ἔξτιμην δύρων πρὸς αὗτὰ συνδεομένη λειτουργία. Ἐπίσημη δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀμφιβόλια, ἐὰν τὰ σάλιη προέρχονται ἐκ τινος ἀλληλεπιδρίσασας τῶν παραστάσων η ἐκ συναπαθημάτων, η ἐὰν τις τεις εἴναι ἀρχέγονοι ψυχικαὶ ἀνέργειαι· ἐὰν η ἀντελλήψις τοῦ χώρου ἔχειται ἐκ τῶν κινήσεων τῶν αἰσθητησίων δργίνων, ιδ. . . Ἀμέτως βλέπομεν, ὅτι πάνται τὰς ζητήματας ταῦτα, ἀπερ ἡδονῶν ἀφοροῦσιν πρὸς μόρφωσιν διαφέρων ὑποθέσεων, οὐδόλως θίγουσι τὸ ἰδιαίτερον περιεχόμενον τῆς ἀμέσου ἐμπειρίας, μαὶ ὅτι ταῦτα οὐδέποτε συνδέονται πρὸς ἀντικείμενόν τι ἐννοίας, ἀπερ οὐδὲ ἡτο διάφορον τῶν σεντικευμένων τῆς ἐμπειρίας. Μολονότι δὲ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ δὲν ἔλειφαν ὑποθέσεις, αἵτινες ἀφεύγουν εἰς τοιοῦτον τι ἀντικείμενον, εἰς πάσας δύρως τὰς συζητήσεις, αἵτινες ἀφεύγουν εἰς τοιοῦτον τι ἀντικείμενον, εἰς οὐσίαν τῆς ψυχῆς, δὲν ἔπειρκετο περὶ τοιοῦτον προστιθέσεων;

εἰς ᾧς ἀναγκαῖό μεθα νὰ προβαίνωμεν ἔνεκεν ἀντιφάσεων, ἐμφιλοχωρουσῶν ἐν τῷ ὑποκειμενικῷ περιεχομένῳ τῆς ἐμπειρίας. Αἱ εἶκασίαι περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς δὲν ἥδυναντο κατὰ ταῦτα νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι νοητὰ τὰ ἴδιαίτερα γεγονότα τῆς ὑποκειμενικῆς ἐμπειρίας, ἀλλ' ἥδυναντο νὰ ἐπιδιώξωσι τὸν σκοπόν, τὸν ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν μεταφυσικῆς τινος ἀνάγκης, σχετιζομένης πρὸς τὴν ἔνότητα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. "Οθεν ἀī ὑποθέσεις αὗται κεῖνται πέραν τῶν ὅρων τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Αὗται ἀνήκουσιν εἰς τὸν συνειρμὸν τῶν φιλοσοφικῶν ἴδεων ἐκείνων, δι' ὃν οἱ φιλόσοφοι πειρῶνται νὰ συνδέσωσι πρὸς ἄλληλα τὰ δύο ἐκεῖνα πεδία τῆς γνώσεως, ἀπερ ἥ νόησις δέον νὰ θεωρῇ ὡς διακεκριμένα ἀπ' ἄλληλων. "Ενεκα δ' ἀκριβῶς τοῦ λόγου τούτου πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις αὖ σχετιζόμεναι πρὸς τινα ὑπὲρ τὰ ὅρια τῆς ψυχολογικῆς ἐμπειρίας νοούμενην ψυχήν, δὲν δύνανται ἥ νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὅψιν τὰ περαιτέρω μεταφυσικὰ ζητήματα, τὰφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τῆς ψυχῆς ταύτης πρὸς τὴν ὑλικὴν οὐσίαν, καὶ τὴν σύνδεσιν ἀμφοτέρων πρὸς τινα κοινὴν τῆς οὐσίας ἔννοιαν, ἐνῷ τὰ ὑπερβατικὰ ζητήματα ταῦτα κεῖνται μακρὰν τῶν λογικῶν ἐλατηρίων, ἀπερ ἥγαγον εἰς τὴν προϋπόθεσιν ὑλικῆς τινος οὐσίας.

Δεδομένου ὅντος ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς φύσεως καὶ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ,— ἀν καὶ τοῦτο συμβαίνει κατὰ τρόπον διάφορον,— ἥ ἐπιστημονικὴ γνῶσις συγκροτεῖται ἐπὶ τῇ βάσει προϋποθέσεων, τὸ ἐπιστημονικὸν οἰκοδόμημα ἥμῶν φαίνεται ἐρειδόμενον ἐπὶ ἥκιστα ἀσφαλοῦς ἐδάφους. Ἐπίσης δὲ δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκρύψωμεν, ὅτι τὸ συναίσθημα τῆς ἀπορίας, εἰς ὃ περιάγει τὸ πνεῦμα ἥμῶν ἥ ἀνάλυσις τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως, ἐνισχύεται κατά τινα τρόπον ὑπὸ τῆς πραγματικῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐν ταῖς ἐμπειρικαῖς ἐπιστήμαις γενομένων προϋποθέσεων. Ἐν τῇ ἰστορίᾳ τῆς φυσικῆς εὑρίσκομεν πολυσχιδεῖς προϋποθέσεις περὶ τῶν ἴδιωτῶν τῆς ὕλης, περὶ τῶν διατάξεων τῶν στοιχείων αὐτῆς καὶ τῶν μορφῶν τῆς κινήσεώς της. Ἐν τῇ ἰστορίᾳ τῆς ψυχολογίας εὑρίσκομεν ἐπίσης προϋποθέσεις σχετιζομένας πρὸς τὴν σημασίαν τῶν ἴδιαιτέρων ψυχικῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν ἀμοιβαίων αὐτῶν ἐπιδράσεων, ἐξαιρουμένων τῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν θεωριῶν, τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν ψυχικὴν οὐσίαν. Πᾶσαι δὲ αἱ ὑποθέσεις αὗται δὲν ἥκολούθησαν μόνον διαδοχικῶς ἀλλήλας ἐν ὅρισμένῃ τινὶ ἰστορικῇ στιγμῇ ἐξελέξεως, οὕτως ὡστε ἐκάστη ἐξ αὐτῶν νὰ θεωρῇται ὡς ἐκφραστικὴ τῆς κατὰ τὸν χρόνον αὐτῆς ἐπιτευχθείσης γνωστικῆς βαθμίδος, ἀλλὰ κατὰ κανόνα αἱ πλεῖσται τῶν ὑποθέ-

οεων τούτων συνυπήρχον θι παραλλήλοι καὶ ἐν αὐτούρῳ πρὸς ἄλληλας ἀντιθέσει. Ἀλλὰ καὶ σύμφρον μαίρεται ἡ διαφωνή αὗτη τῶν γνωμῶν, ὃς πρὸς τὰς θερετικοδεσπότας ἔννοιας, τὰς εὔρορθας εἰς τὴν ὑποκειμενικήν καὶ ἀντικειμενικήν ἐμπειρίουν. Πάσα δῆμος ἀπότεται, ὅπερ τεῦχος εἰς τὴν διαμεζήν τείτην, φανεται τελεῖως ἀποικος, διότι καὶ ἐν ᾧ περιστάσει ἐν τοις σημείοις ἀρθῶσι τυχὸν αἱ ἀντιφάσεις αὗται, ἀντὶ τούτων θὰ γεννηθῶσιν ἀμέσως πάλιν γένει προβλήματα, ἀπερ οὐκ προβάλλονται ταῦτας ὅπερ ἄλλην μορφήν.

Οὐχ ἡτούν αἱ ἐμπειρικαὶ ἐπιστήμαι. δρῶσι πείντοτε οὐτὸς τὴν προϊκόθεσιν, ὅτι οὐδὲν δυνηθῶσι νὰ προστελέσσονται βαθμηδὸν ἐγγέτεον πρὸς τὸν ἐπιδιοκόμενον ἴδεόδημα ποιοῦν τῆς ουνδιαλλογῆς αποσῶν τῶν πρὸς ἄλληλας διαμεζομένων γνωμῶν. Εἰδὼν διστροφήντο τῆς ἐλεύθερης τείτης, τόθιν οὐδὲ μητέλουν τὸ Θάρρος καὶ τὴν δίδυναμην, ὅπερ ἀπὸ μετέπομπος τὰς ἐκάποτε φιλοσοφικὰς θεοτάσεις ἐξακολουθῶσιν μεταφράσθετος τὴν πρὸς τὰς αρσώστορεις αὗτῶν; Καὶ τῷ δέντι ἣ λυπτελεστέραι περιττυνοῦς πρὸς νέαν δρᾶσιν συνίσταται ἀκριβῶς ἐν τοῖς μερικοῖς ἐκείνοις ἀποτελέσμασιν, ὅπερ εἰς τινας προβλήματα γίνονται ἀφροδιτή, ὅπερ ἐξαφανισθῶσιν διπλαὶ τοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων ὑποθέσεων ἔριδες τῶν προγενεστέρων χρόνων. Τοις οπητεῖναι ἐδὲ συνίστανται νέα θεοτημονικαὶ διαμέζαι; Πρότερι νὰ ἐλεύθεριεν, δέτι ἐν τῷ μέλλοντι οὐδὲ ἀποστηθῆσσον αὗται, καὶ οὐδὲν τὸ τρόπον ἐν τῷ περόνει ἐτέθησαν ἐκαποδῶν ζητήματά τινα, περὶ οὐκ ἐπιφέροντο οἱ ἔριδες παραφημένων ἐποχῶν. Οὐδεὶς δρθοπρρωνῶν οὐδὲν λαλάμειονει σύμφρον τὸν ἀγῶνας ὑπὲρ τοῦ πτολεμαϊκοῦ αντίμικτος ἢ ὑπὲρ τῆς εἰς τὴν ποιότητα τῶν σπουδείων ἀριθμήσης Θεοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ἐν τῷ μεταξύ τοῦ μητοῖο αὐτοῦ· οὐδὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραδεχθῶμεν σύμφρον ὃς δρθῶς τὰς Θεοφίας τοῦ Καρτεσίου περὶ τῶν κινήσεων τῶν ἐν τοῖς νεύροις στενημένων ἢ τὰς περὶ τῶν δυνάμεων τῆς φυχῆς ἴδεις τοῦ Wolf. Λιατί λαπτὸν δὲν πρέπει νὰ ἐλεύθεριεν, δέτι τὰς ζητήματα, τελεοργῶνται εἰς τὸ κατὰ ποιὸν ἐνιαῖον ἢ πολλαπλοῦν τῶν χρημάτων σπουδείων, εἰς τὴν ἕρσιν τῶν φωτεινῶν κινήσεων καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὰ ἡλεκτρικὰ φαινόμενα ἢ εἰς τὴν σχέσιν τῆς βιουλήσεως πρὸς τὰς παραστάσεις καὶ τὸ συναίσθημα, καὶ τινας ἄλλις, ὅπερ μένουσιν εἰσέτι ἐπικρεμή, δὲν οὐδὲν λαθῶστι προσηκόντως ἐν προσεχεῖ μέλλοντι; Ἀλλὰ καὶ ἐν τὰς εἰρημέναις πραγματικαὶ ἀποτελέσμαται συνάδεσι πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῶν ἐμπειρικῶν θεοτημῶν, η Θεοφία τῆς γνώσεως δὲν δύναται ν' ἀρχεοθῇ εἰς ταῦτα. Εὔρησαν

δὲν ὑπάρχουσι λογικαὶ αἰτίαι περιορίζουσαι ἐντὸς ὠρισμένων τινῶν ὅρῶν τὸ ἀπειρον πλῆθος τῶν ἐνδεχομένων προϋποθέσεων, καὶ ἀν ἀκόμη τῇ θεωρίᾳ τῆς γνώσεως ὑπολάβῃ χάριν τῶν ἀμέσων σκοπῶν τῆς ἔρεύνης τὴν ἴστορικὴν ἀποψιν ὡς ἐπαρκῆ εὑρετικὴν ἀρχήν, δὲν δύναται νὰ διίδῃ ἐν αὐτῇ ἀσφαλῆ τινα κρηπῖδα, ἐφ' ἣς στηρίζονται αἱ βάσεις τοῦ συστήματος ἐμπειρικῆς τινος κοσμοθεωρίας. Διότι παρὰ πάντα ταῦτα θὰ δυνηθῶμεν νὰ νοήσωμεν, ὅτι τῇ νῦν ὑφίσταμένη ἐπιστήμῃ δὲν δφείλει τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῶν ἐαυτῆς θεωριῶν, ἀλλ' εἰς τὴν τυχαίαν ἐκλογὴν θεμελιωδῶν προϋποθέσεων, οὕτως ὥστε δλοκληρον τὸ οἰκοδόμημα αὐτῆς θὰ ἦδυνατο τυχὸν ν' ἀντικατασταθῇ δι' ἄλλου τινὸς ἐντελῶς διαφόρου, ἐπὶ ἄλλοις προϋποθέσεων στηριζομένου οἰκοδομήματος, δπερ θὰ ἦδυνατο ἐπίσης νὰ ἔρμηνενσῃ προστηκόντως τὸ περιεχόμενον τῆς ἐμπειρίας. Ἡ ἐνστασις αὕτη δύναται ν' ἀρθῇ ἐξ δλοκλήρου τότε μόνον, ὅταν ὑπάρχωσι πειστικαὶ λογικαὶ αἰτίαι, ὑποδεικνύουσαι εἰς τὰς μὴ δυναμένας ν' ἀρθῶσι προϋποθέσεις ὠρισμένην τινὰ κατεύθυνσιν, δι' ἣς ἀποκλείονται πᾶσαι αἱ λοιπαὶ. Ὁντως δὲ ἐνδεικνύονται δύο ἀρχαὶ, μὲν ἣ ἐφαρμογὴ συνεπάγεται ἀναγκαίως τοιοῦτόν τινα περιορισμόν. Ἡ πρώτη ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι τῇ ἐμπειρικῇ ἡμῶν γνῶσις ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ὑπάρχεως ἐλευθέρου τινὸς ἀντιφάσεων συνειρμοῦ δλοκλήρου τοῦ περιεχομένου τῆς ἐμπειρίας, καὶ ὅτι αὕτη ἀγεταὶ εἰς δικαιολογημένας ὑποθέσεις, ἐφ' ὅσον ἣ μνημονευθεῖσα προϋπόθεσις δὲν ἀνταποκρίνεται τελείως πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Ἡ δευτέρα συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι συμπληρώσεις καὶ διορθώσεις τοῦ περιεχομένου τῆς ἐμπειρίας διὰ προσθήκης προϋποθέσεων δικαιολογοῦνται τότε μόνον, ὅταν ὑπάρχωσιν ἀποχρῶντες πρὸς τοῦτο λόγοι, ἐνεκεν τῶν ἐν ταῖς παραστάσεσιν ἀντιφάσεων.

Ἄμφοτεραι αἱ εἰρημέναι ἀρχαὶ συμπληροῦσιν ἀλλήλας κατὰ λίαν ἀποτελεσματικὸν τρόπον. Ἡ πρώτη δηλαδὴ περιορίζει τὰς ἔκαστοτε ἐνδεχομένας προϋποθέσεις, ἐξαρτῶσα τὰς μερικωτέρας ἐξ αὐτῶν ἐκ τοῦ δλου συστήματος τῶν προϋποθέσεων, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ οἰκοδόμημα τῆς γνώσεως. Συνεπέϊ τούτου δύναται νὰ συμβῇ ὥστε, καὶ ἀν ἀκόμη μικρὸς ἀριθμὸς εἴκασιῶν καθιορίζεται τυχὸν διὰ κοινῆς συναινέσεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως αἱ λοιπαὶ λάβωσι μίαν ὠρισμένην κατεύθυνσιν, ἢ κατὰ βούλησιν ἐκλογὴ μεταξὺ πασῶν τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες δύνανται νὰ νοῶνται αὐταὶ καθ' ἐαυτάς, ἀποκλείεται ἐν τῇ κατεύθυνσι ταύτῃ. Ἡ δευτέρα ἀρχὴ ἐπιβάλλει εἰς τὴν πρώτην ἐσωτερικόν τινα περιο-

φισμόν, ἀποσπῶσαι ἐκ τῆς ὑποθέσεως ἀντικείμενά τινα τῆς γνώσεως, τουτέστιν ἐμεῖνα, οἷα εἶνε ἀπηλλαγμένα ἀντιφάσεων καὶ δοσα ἐμμένουσιν ἐν τῇ ἴδιότητι αὐτῶν ταύτῃ. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα, συνεπείᾳ τῆς πρώτης ἀρχῆς, δὲν δύνανται νὰ νοῶνται διεπελοῦντα ἐν ἀντιφάσει πρὸς τὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὑπεγόμενα ἀντικείμενα, παρέχουσιν ἀσφαλῆ σημεῖα προσανατολισμοῦ, οὐκὶ τῇ βάσει τῶν ὅποιων δύναται νὰ κανονίζεται ἡ παταριέργησις τῶν πεδίων τῆς γνώσεως.⁹ Λαμψιφίβολον εἶνε, διτὶ ἡ ἐμπειρική ἐπιστήμη ἐφαρμόζεται ἐξ ἐνστάτου τὰς ἀρχὰς ταύτις. Ἐπειδὴ διὸς τοῦτο δὲν συμβαίνει ἐν πλήρει συνειδήσει, ἀλλ' ἀντὶ αὐτῶν ἐμφιλοχωρεῖ πάλιν ἡ ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ μυημονεύσεις εὑρετικὴ ἀρχή, ἣ τις οὐδαμῶς ἀποκλεῖται τὰς αὐθαιρέτους καὶ ἀδικαιολογήτους προσωποθέσεις, ἐπικρατεῖται ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ πράξει, ὡς πρὸς τὴν ὁξεῖαν καὶ τὸν ἀποχρῶντα λόγον τῶν ὑποθέσεων, λατηρά τις ἀβεβαιότητς, συμβιαλλομένη εἰς τὴν παρὰ τοῖς λογικευμένοις μείωσιν τῆς ἐκτιμήσεως αὐτῶν. "Οσον φανταστικόν εἶνε ἡ ἐν τῇ ἐμπειρικῇ ἐφεύρη ἐφαρμογὴ τῆς ὑποθέσεως τόσον νομίζει δ λογικευόμενος, διτὶ ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν ν' ἀπορρίφεται ἐντελῶς ταύτην. "Οπως ἡ φιλοσοφία ἔγινε τῶν φανταστικῶν αὐτῆς ὑπερβατικῶν ὁραιματισμῶν εἶχε ποτε διαφρηματική θαῦτι τῆς θεοτητῆς ἐπιστήμης, οὗτοι συμβαίνει σήμερον ἀνιστροφή τις τῶν δρων, ἵς ἀποτέλεσμα εἶνε, διτὶ ἐκ τῶν μεταφυσικῶν φινταστικῶν ἀσχολουμένων ἐπιστημόνων προκήπτει τοιούτον ὄφελος, οίον ἐκ τῶν ἀκάρπων ὑπὲρ τὰ ὄρια τῆς πραγματικῆς γνώσεως μετεργενόμενων προσποθέσεων τῆς δῆθεν καθαρῆς θεωρίας τῆς γνώσεως.

"Ἄμα ως ληφθῶσιν ὑπὸ συβαρῶν ἔποιφιν αἱ ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ ἐκτεθεῖσαι δύο ἐμεῖναι ἀρχαὶ, πᾶσαι περιτέρῳ διαιρόρροσις προσποθέσεων κολίεται πατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον, καὶ διὸ αἰρεται ἐκ τῶν προτέρων ἡ κατ' ἀρχὰς ως δρθῆ θεωρουμένη, ἀλλ' ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῆς δις ἀναφελῆς ἐλεγχομένη ἀποχὴ ἀπὸ παντὸς δ, τι δὲν ἀνήκει εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐμπειρίας. Ἐν τούτοις πρὸν ἡ αἱ εἰλιγμέναι ἀρχαὶ λάβωσι γενικὸν κῆρος, ἐγκρέται τὸ ζήτημα, ἀν καὶ κατὰ τίνα τρόπον δικαιολογήται ἡ ὑπαρξία αὐτῶν. Ἐν ᾧ περιπτεῖται ἀποδειχθῆ, διτὶ καὶ αἱ ἀρχαὶ αὗται ἔχουσιν ὑποθετικὸν τίνα ἡ εὑρετικὴ χαριτῶσι, ἐλαχίστην οὐδὲν δυνηθῶμεν ν' ἀποκομίσωμεν ἐξ αὐτῶν ὀφέλειαν. Αἱ εἰλημέναι ἀρχαὶ δύνανται τότε μόνον νὰ παράσχωσιν ἡμῖν πραγματικὴν ἐπικουρείαν, διτὸν ἀποδειχθῆ, διτὶ ἔχουσι τὰς ὁλές αὐτῶν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ πραγματικῇ φύσει τῆς ἡμετέρας γνώσεως. "Η

φύσις δὲ αὕτη, ήτις δύναται νὰ ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐνταῦθα, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν *λογικῶν νόμων τῆς νοήσεως*. "Οὐεν ζητεῖται, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἀμφότεραι αἱ εἰρημέναι μορφαί, ὅν τὴν μὲν πρώτην καλοῦμεν διὰ βραχέων ἀρχὴν τῆς ἔξωτερηῆς ἐπανορθώσεως, τὴν δὲ δευτέραν ἀρχὴν τοῦ ἁσωτερικοῦ περιορισμοῦ τῶν ὑποθέσεων, ἐρείπωνται ἐπὶ τῶν γενικῶν τῆς νοήσεως νόμων.

4. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «ὅντος» καὶ τῆς λογικῆς διεργασίας αὐτοῦ

"**Ἔδη** ἐντὸς τῶν ὅρῶν τῆς ἐμπειρίας εὑρομένην τὰς ἔξωτερηὰς αἰτίας, αἵτινες ἐγένοντο ὀφροφυὴ μᾶς κατ' ἔξυχὴν ἀντικειμενικῆς διακρίσεως τῆς σημασίας τῆς μορφῆς καὶ τῆς ὕλης τῶν παραστάσεων, δεδομένου ὅντος ὅτι ἡ μὲν τοπικοχρονικὴ μορφὴ ἀπειλυφεν εἰς ἥμας, παρὰ πάσας τὰς μεταβολὰς τοῦ παραστατικοῦ κόσμου, διάταξιν τινα τῶν πραγμάτων, μὴ δυναμένην νὰ αἴρεται ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου, αὐτὴ δὲ αὕτη ἡ ὕλη τῆς αἰσθήσεως ἀπεδόθη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ ὑποκείμενον. "Ἐνεκεν δημοσίευτούντονος ἡ μορφή, ἐν τῇ ἐμπειρικῇ αὐτῆς ὑποστάσει, ἐν ᾧ αὕτη συνδέεται πρὸς τὰ αἰσθήματα, ἀπόλεσεν ἐπίσης ἐμμέσως τὴν ἀντικειμενικὴν σημασίαν αὐτῆς. "Ἡ αἵτια τῆς εἰς τὸ ὑποκείμενον ἀποδόσεως τῶν αἰσθημάτων προῆλθεν ἐκ τῶν ἐν τῷ παραστατικῷ κόσμῳ ἐμφαίνουσαν σημασίας πραγματικότητος, καθὼς καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ αἰσθήματα, καὶ αἵτινες ἐξαφανίζονται ἀφ' ἣς στιγμῆς τὰ αἰσθήματα νοοῦνται ὡς ὑποκειμενικὰ σύμβολα, ἀτινα αὐτὰ καθ' ἐαυτὰ δὲν ἔχουσιν ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' ὑπεριφαίνουσι τὴν ὑπαρξίαν πραγματικῆς οὐσίας, δυναμένης νὰ νοῆται μόνον ἀπὸ ἀρχηγημένης ἀπόψεως. "Ἡ αἵτια τῶν ἀντιφάσεων μεταξὺ τῶν συμφώνων πρὸς τὰντικειμενικὰ αὐτῶν γνωρίσματα πρὸς ἐν καὶ τὸ αὐτὸν ἀντικείμενον συνδεομένων παραστάσεων οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπάρχῃ αὐτὴ καθ' ἐαυτὴν εἰς αὐτοτελῆ τινα καὶ μεμονωμένως θεωρουμένην παράστασιν. "Ἐνεκα δὲ τούτου ἡ πρᾶξις τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ήτις εὑρίσκεται κατ' οὐσίαν πρὸ τοιαύτης τινὸς μονομεροῦς ἀντιλήψεως, δὲν ἀποδίδει τὰ αἰσθήματα εἰς τὸ ὑποκείμενον, ἀλλ' ἡ πρὸς τοῦτο ἀνάγνωση γεννᾶται τὸ πρῶτον, ἀμα τῇ ἐνάρξει τῆς συγκρίσεως διαφόρων παραστάσεων πρὸς ἀλλήλας. Καὶ ἐν τούτοις ἡ σύγκρισις αὕτη δὲν ἐμπεριέχει ἀναγκαῖόν τινα παραίγοντα, ὅστις

τυχὸν οὐ μετέβαλλε διὰ τῆς νοήσεως τὸ ἀρχικὸν ἀντικείμενον τῆς παραστάσεως. Λιότι ή σύγκρισις οὐδαμιᾶς ἔξιοῖς ὅπερι παραστάσεις, ὃν τὰ περιεχόμενα διεσταύται ἄλληλων, συνδέονται πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸν προγραμματικὸν ἀντικείμενον. Θὰ ηδύνατο τὸ πολὺ νὰ γίνῃ ἀφορμὴ τοῦ νὰ διακριθῇ ἐναργέστερον ἐν τῇ γνώσει ἐκεῖνο, ὅπερ συνέδεσεν ἀπλῶς μίαν υπό τιναν ἕξωτερικὸν δημιοτήτων πρὸς τοῦτο ἀχθεῖσα παράστασις, οὐδέποτε ὥμως οὐδύνατο νὰ διαπιδογήσῃ τὸ ἀποφασιστικὸν ἐκεῖνο διάβημα, εἰς ὃ προβαίνει η νόησις ἡμῶν, ὅτε πρὸς ἐπίτευξιν τῆς γνώσεως τοῦ πρωτότυπου εἶναι ποιεῖται ἐκποδῶν σύμπτυσιν τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων παρεχομένην εἰς ἡμῖνες πραγματικά γητα, ἵν' ἀντ' οὐτῆς δημιουργῆσῃ ἀφηρημένον τινὰ ἴδειτον πόσιμον. "Οὐεν εἰς τὰς λειτουργίας ἐκείνας τῆς συγχρόσεως διαφόρων γνώσεων, αἵτινες ἀφορῶσιν εἰς τὸ αὐτὸν ἀντικείμενον, δέον νὰ προστεθῇ καὶ τὸ πλέον. Τοῦτο δὲ ἔγκειται ἐν τῇ προϋποθέσει, ὅτι πᾶσαι αἱ παραστάσεις, αἵτινες ὡς πρὸς τὴν τοπικοχρονικὴν αὐτῶν μορφὴν σχετίζονται πρὸς ἄλληλας, δέον νὰ συνδέονται ἐπειδὴ πρὸς ἄλληλας καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον αἵτινα. "II προσκύθεσις αὗτη διενθύνει δύναμιν, — τῆς τοῦτον εὐκάλιπτος δύναμις νὰ νοηθῇ, — παντευχοῦ τὴν εἰς τὴν πραγματικότητα ἀφορῶσιν ἡμετέρων ἀγείληψιν. "Οταν εἴς τι σημεῖον ἐν τῷ χώρῳ βλέπομεν ἀντικείμενόν τι, ὅπερ, χωρὶς ν' ἀπομικρύνεται τῆς θέσεως, ἐν ᾧ τοῦτο κεῖται, μεταβάλλει τὰς ἐν τῇ αἰσθήσει ποιότητας αὗτοῦ, ἀμέσως εἰκάζομεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἶναι πάντοτε τὸ αὐτό. "II, ἐὰν δεντικείμενόν τι μεταβάλλῃ διὰ τῆς πανίστεως τὴν θέσην αὗτοῦ ἐν τῷ χώρῳ καὶ πατήσῃ ἀκολουθῶν τὰς ἑποτοῦ σχέσεις πρὸς ἕτερα ἀντικείμενα, ἐπειδὴς δὲ καὶ τὴν ἴδιαν αὗτοῦ μορφὴν, παραπομένεις δὲ πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι αἵτιαι συντελοῦνται ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἀντικείμενῷ, ἐφ' ὅτον δυνάμεθα νὰ παρικολουθήσομεν σταθερῶς τὴν αὐτὴν τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἐπέραν πατάσσουσαν μεταβοσιν αὐτοῦ ἐν χώρῃ καὶ χρόνῳ.

"Ἐκ πάντων τούτων δῆλον γίνεται, ἵνα τοῦ ἀντικρύστεις ἐκεῖναι, αἵτινες λίαν πρωτίστως ἡνίγκασσιν τὴν ἐκποτήμην ν' ἀποδώσῃ τὰ αἰσθήματα εἰς τὸ ἀντικείμενον, δύνανται νὰ γεννηθῶσι τὸ πρῶτον συνεπειχ τῆς σχέσεως διαφόρων μέν, ἄλλας χρονικῶς καὶ τοπικῶς εἰς ἐνότητά τινα συνδομένων παραστάσεων.

Διαδεδομένη τις γνώμη, ίστις ἀπαντεῖ ἐν τοῖς περὶ τῆς οὐσίας ἔργους τοῦ Ηὔπολη καὶ τοῦ Καντελού, διαβλέπει ἐν τῇ συνδέσει τῶν διά τινος μεταβολῆς τῶν πατὰ ποιὸν ἴδιοτήτων ἢ τῶν τοπικοχρονικῶν προσδιορισμῶν περισσοτέρων μερῶν ἀφηρημένην τινὰ ἴδει-

τὴν σύνθεσιν, ἔστω καὶ ἐν αὕτῃ νοῆται ὡς προὸν ἐμπειριῶν παραγόντων, ὃς τοῦτο συμβαίνει παρὰ τῷ Ήμε, ἢ ὃν ἀποδίδεται εἰς μίαν ἐκ τῶν προτέρων ἐν ἡμῖν δρῶσαν ἰδεατὴν λειτουργίαν, ὃς πρεσβεύει δὲ Κάντιος. Ἡ γνώμη αὕτη ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ ἀναγκαῖον συμπέρασμα, ὅτι, καθὼς μετὰ πολλῆς δξυνοίας ἀπέδειξεν δὲ "Ἐρβαρτ, ἐν τῇ ἑννοίᾳ τοῦ ὄντος ἐμφιλοχωρεῖ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ποιά τις ἀντίφρασις, δυναμένη μόνον διὰ τῆς νοήσεως νὰ ἔξαφανθῇ. Κατὰ τὴν ἕρσιν τῆς οὔτω δεδομένης ἀντιφάσεως δὲν λαμβάνεται βεβαίως ὥπ' ὅψιν ἢ ἐπικουρία τῆς ἐμπειρίας, διότι μόνον αἱ ἐν ταῖς γενικαῖς ἑννοίαις ἐμφιλοχωροῦσαι ἀντιφάσεις δέονται ἀρθῶσι πάλιν διὰ καθαρᾶς τινος ἀφηρημένης ἐνεργείας, ἀρα διὰ τινος ἀναλύσεως τῆς ἀφηρημένης ἑννοίας, ἵτις δέονται τοσοῦτον χρόνον νὰ συνεχίζεται, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν ἀντιφάσεις. Ἡ ὑποτιθεμένη λοιπὸν ἐκείνη ἀντίφρασις τῶν ἑννοιῶν μεταξὺ τοῦ ὄντος, ὅπερ θεωρεῖται ὡς ἀμετάβλητον, καὶ τῶν μεταβαλλομένων ἴδιοτήτων τούτου οὐδαμῶς ὑφίσταται ἐκ τῶν προτέρων, διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται υφίσιος περὶ ἀφηρημένης τινὸς εἰς τὴν οὐσίαν ἀφορῶστης ἑννοίας, ἀλλὰ περὶ συνθέσεως τινος τῶν παραστάσεων καὶ συνδέσεως αὐτῶν πρὸς τινὰ ἐμπειρικὴν ἑννοίαν, ἐν ᾧ δὲν περιέχονται εἰσέτι τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα ἐκεῖνα, μεταξὺ τῶν ὅποιων μέλλει νὰ συναρθῇ τυχὸν ἢ ὑποτιθεμένη διαιράχη. Τὸ ἐμπειρικὸν δὲν δὲν εἶναι βεβαίως σταθερὸν καὶ ἐνδελεχές, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει, ὅπως ἢ μεταβολὴ τῶν ἴδιοτήτων αὐτοῦ ἀντιφάσκῃ πρὸς αὐτὴν τὴν ἑννοίαν τούτου. Ὡς δὲν παρεισάγομεν ἐκ τῆς ἡμετέρας νοήσεως τοιαύτην τινὰ ἀντίφρασιν εἰς τὰντικείμενα τῆς ἐμπειρίας, οὔτε καὶ ἐκάστη τοῦ ὄντος ὀπτομένη ἐμπειρικὴ ἑννοία προϋποθέτει ἵδεαν τινὰ ἐκ τῶν προτέρων, ἵτις ἐν ταῖς ἴδιαιτέραις αὐτῆς ἐμπειρικαῖς διαμορφώσεσι θὰ καθίστα τὸ πρῶτον δυνατὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς περὶ τοῦ ὄντος ἑννοίας. Αἱ ἴδιότητες τῆς τοπικῆς καὶ τῆς χρονικῆς ἐνδελεχείας, αἵτινες δίδουσιν ἀφορμὴν τοῦ νὰ διακρίνωμεν ἀπ' ἄλλιγλων δρισμένα τινὰ μέρη τοῦ περιεχομένου τῆς ἐμπειρίας, εἶναι ἐπαρκεῖς, ὅπως καταστήσωσι δυνατὴν τὴν ἀντίληψιν αὐτοτελῶν ἀντικειμένων, ἀτινα εὑρίσκονται εἰς ἀμοιβαίας χρονικὰς καὶ τοπικὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις.

5. Περὶ τοῦ συνειδοῦ τῶν ἐμπειρικῶν γνώσεων καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθέρας ἀντιφάσεων συνδέσεως.

Δὲν ἐνυπάρχουσιν ἐν ἀφηρημένῃ τινὶ ἑννοίᾳ τοῦ ὄντος, ἢν ἀντιτέσσομεν πρὸς τὴν ἐμπειρίαν ἢ ἢν παρακλαμβάνομεν ἀμέσως

ἢ οὐτῆς καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀστίθετην τῶν προγραμματικῶν φαινομένων, αἱ ἀντιφάσεις, αἵτινες δίδουσιν ὅντως εἰς ἡμᾶς ἀφορμήν εἰς τὸ νὰ μὴ παραδεχόμεθα τὴν ἀμεσον ὑπόστασιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς παραπτάσεως· ἀλλ' εἰς ἀντιφάσεις αὗται γεννῶνται τὸ πρῶτον, καθ' ἣν στιγμὴν οχετίζομεν πρὸς ἄλληλα τὰ αὐτοτελῆ τῆς ἡμιετέρας ἐμπειρίας ἀντικείμενα, ὅπερ νοῶμεν αὗτὰ οὐχὶ ὡς περιφρισμένα ἀπ' ἄλληλων, ἀλλ' ὡς συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα ἐν συνδιεπεταγμένῃ τινὶ ἐμπειρίᾳ. Ἐντεῦθεν ἡ ἀρχική, ἀσταθῆς ἵδεα τοῦ ὄντος ἀρχεται μεταβαλλομένη εἰς ἔννοιαν **σταθερού ἀντικειμένου**. Λὲν εἶνε λοιπὸν ἡ ἔννοια αὕτη, ἢτις γίνεται ἀφορμή τῶν ἀντιφάσεων εἰς τὰς ἀμέσους ἔννοιας τῆς ἐμπειρίας. Λιότι, ἀφ' ἣς στιγμῆς χωρίζεται ὡς στιλερὸν τὸ ἀντικείμενον ἀπὸ τῶν ἀσταθῶν αὗτοῦ προποδισμάτων, ἀκλαμβάνονται ἥδη καὶ οὗτοι ὡς φραινόμενα, ἕπερ ἔχουσι τὴν πιγήν αὐτῶν οὐχὶ ἐν τῷ ἀντικειμένῳ, ἀλλ' ἐν τῇ οχέᾳ αὐτοῦ πρὸς τὸ νοοῦν ὑποκείμενον. Ἐνεκεν τοι λόγου τούτου τὸ ἀμετάβλητον ἔκεινο ἀντικείμενον πεῖται μεταξὺ τῶν διαπλάσιων τῶν ἔννοιῶν, αἵτινες πειρῶνται ν' ἀντικαταστήσουσι τὴν παραπτάσιην προγραμματικότητα διά τινος ἀριθμημένης. Ἐντεῦθεν γεννᾶται ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ νοῶμεν τὴν προγραμματικήν κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα τὰς ἀντιφάσεις, οὓς παρέχουσιν ἡμῖν τὰ μεταβλητὰ ἀντικείμενα τῶν παραπτάσεων, ἀφ' ἣς στιγμῆς ἀντιτίθεται πρὸς αὐτὰ ἡ νόησις, ἀξιούσια γεννιόν τινα τῶν παραπτάσεων συνειρρόν.

"Ἔτι ἀξίωσις ὅμως αὕτη οὐδέποτε θὰ ἔργοθῇ, ἂν δὲν παρείχετο ἡ πρὸς τοῦτο οχετική ἀφορμή ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ δεδομένων γεγονότον. Ἐὰν δὲν τῇ ἐμπειρίᾳ ὑπῆρχον μόνον ἀντιφάσεις, οὐδέποτε δὲ διρίστετο συμφωνία τις ἢν αὕτη, κατὰ τίνα τρόπον θὰ ἥδηντο ἡ νόησις ἡμῖν νὰ ἐπιφεύγῃ τὰς διαφέρουσις ἀνωμαλίας, οὓς αὕτη εὑρίσκει πανταχοῦ, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ τις τις διά τινος μοριονικοῦ συγκειρμοῦ συμφάνως πρὸς ὠρισμένους νόησις; Λιότι νὰ εἶναι δινατὸν νὰ συμβῇ τοιούτον τι, πρέπει τὰ ἔχνη τοῦ διτὸν ἔννοιῶν συγχροτομένων συνειρροῦνται νὰ ψεύσταινται ἐν αὐτῇ τινεῇ τῇ ἐμπειρίᾳ. Ὁντως δὲ οὐδὲ παρίσταται οὖν ἡ ἀνάγκη ν' ἀποδεῖξωμεν, ὅτι δὲν ἔλλείσονται τοιοῦτα ἔχνη. "Οτι ὄθησις τις κινεῖ τὰ σώματα καὶ δὲν ἀντίστασις τις ἔξουδετεροῦ τὴν κίνησιν τινάτην, ὅτι τὰ στερεὰ σώματα μεταβούλλονται εἰς ὁμοτάτα διὰ τῆς θερμότητος καὶ ὅτι τὰ ὁμοτάτα ἔκαμψονται, αἱ παραπτήσεις, λέγομεν, αὗται καὶ ἄλλαι παρόμοιαι εἶναι τοσοῦτον πειστικαί, ὅστε δὲν παρίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρχεσις ἐν τῷ πνεύματι ἡμῖν ἐμφάνισιν ἴδεσθαι, ὅπως δινηθε-

μεν νὰ ἔρμηνεύσωμεν κατὰ τίνα τρόπον λίαν πρωίμως, οἵτοι εὐθὺς ὅτε ἥρξατο ἀφυπνιζομένη ἢ σκέψις, ἐδέσποζε τῆς ἐποπτικῆς ἀντιλήψεως ἢ προϋπόθεσις περὶ κανονικῆς τινος διαδρομῆς τῶν φυσικῶν φαινομένων, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὃσον τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τῶν οὐρανίων κινήσεων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἔξαρτωμένων μεταβολῶν τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἐποχῶν ἀπεκάλυπτεν εἰς τοὺς δρθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων ζωηρότατον παράδειγμα παγκοσμίου ἀρμονίας, ὅπερ μεγίστην ἔξηστει ἐπιφροὴν ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ βίου αὐτῶν. Ἐννοεῖται οἶκοθεν, ὅτι ἡ ἴδεα περὶ τινος κανονικοῦ συνειδοῦ τῶν πραγμάτων εἶναι ἐν ἀρχῇ τοσοῦτον ἀρρεπτόμενον θέαμα τῆς ἀλληλουχίας τῶν φαινομένων, οἵτις γίνεται ἀντιληπτὴ διὸ ἀμέσου ἐποπτείας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πάντα τὰ γεγονότα ταῦτα, ὅπον καὶ ἂν εἶναι ἀπαραίτητα, όποις παράσχωσι τὴν ἴδεαν ἀρμονικοῦ τινος συνειδοῦ, οὐδέποτε ἀρκοῦσιν αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ὅπως ἐνισχύσωσι ταύτην κατὰ τοιούτον τρόπον, ὃστε πᾶσα ἡ παραστατικὴ ζωηρότης τοῦ ἐμπειρικοῦ κόσμου νὰ διαλυθῇ ἐν τέλει εἰς ὑποκειμενικὸν φαινόμενον, πρὸς ὃ ν' ἀντιτίθεται, ὡς ἀντικειμενικὴ πραγματικότης, ἐν ἐξ ἐννοιῶν ουγκείμενον ἰδεατὸν οἶκοδόμημα. Ἀλλ' ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀνακτύσσεται ἡ καταπληκτικὴ ἐκείνη εὑφορία τῶν ἴδεων, οἵτις ἐνυπάρχει ἐν τῇ ἀρχᾳ ἀλληλεπιδράσει τῆς συγκεκριμένης καὶ τῆς ἀφηρημένης νοήσεως. Ἀλλ' ὅπως οὐδεὶς νόμος ἀφίνει τὴν ἐμπειρίαν ἀναλλοίωτον, οὕτως ἑκαστος ἐξ αὐτῶν ἔχει ἐπίσης ἐν ἑαυτῷ τὴν ἴσχυν νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ δρια τῶν ἀρχικῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν, διὰ νὰ δεσπόζῃ οὕτω παντός, όπερ δύναται ν' ἀποβῇ ἀντικείμενον τῶν παραστάσεων.

Ἀλλ' ἔρωτῶμεν, τίνες δροι πρέπει νὰ ἀπληρῶνται, διὰ νὰ φαίνεται εἰς ἡμᾶς κανονικὸς συνειδούς τις τῶν ἀντικειμένων τῆς αἰσθήσεως; Ἐν πρώτοις τὰ συστατικὰ τοιούτου τινὸς συνειδοῦ μέρη δέον ν' ἀποτελῶσι σύνολόν τι, τὸ δὲ σύνολον τοῦτο ὑφείλεται νὰ εἶναι ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ σταθερῶς διατεταγμένον, οὕτως ὡστε ἐκεῖ, ἐνθα εὑρίσκομεν τὴν αὐτὴν ἀλληλουχίαν, νὰ γνωρίζωμεν, οἵτις ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ συνδιάταξις. Πανταχοῦ, ἐνθα ἐκπληροῦνται οἱ δροι οὗτοι, θεωροῦμεν ὃς κανονικὴν τὴν τοιαύτην σύνδεσιν, οἵτις εὑρίσκει τὴν ἔκφρασιν αὐτῆς ἐν τούτῳ, οἵτις πᾶσαν ἐν τῇ αἰσθησιακῇ ἀντιλήψει ἀπαντῶσαν ἔξαρτεσιν αἰσθανόμεθα ὡς διατάραξιν, οἵτις ἀπαιτεῖ τὴν ἄμεσον ἀρσιν ἑαυτῆς. Η ἀρσις αὗτη δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ μόνον διὰ τούτου, οἵτις ἡ δὲν λαμβάνομεν ὅτε' ὕψιν τὸν κατ' ἀρχὰς διεκτὸν γενόμενον συνειθ-

μὸν ἢ εἰσάγομεν νέοις δροντις, δι' ὃν ἡ φαινομενικὴ ἔξαιρεσις ἔξαφανίζεται, συμπεριλαμβανομένη εἰς ἄτερον τίνα ὡς γενικότερον θεωρούμενον συνειδητόν. Βλέπομεν ἀμέσως ἐνταῦθα, ὅτι τὰ προμηνηθέντα παραδείγματα συνέδουσι τελεῖσθαι πρὸς τὸν τύπον τοῦτον. Λί γινήσεις διπτομένον σομιάτων, αἱ κινήσεις τῶν ἀστέρων, αἱ μεταβολαὶ ἐν τῇ συνθέσει τῶν σομιάτων, ταῦτα πάντα ἀποτελοῦσι τοπικοχρονικοὺς συνειδητούς, οἵτινες ἢ ἐπαναλαμβάνονται κατὰ τὴν αὐτὴν ταῖς μετά τίνος κατ' οὐσίαν συμφώνου ἐκάστοτε ἀναλύσεως ἐν τῇ ἀμέσῳ ἐμπειρίᾳ, ἢ δύνανται εὐκόλως νὰ συνδιατάσσονται εἰς τὸ αὐτὸν γενικὸν σχῆμα, ἔξαιρουμένων ἴδιωτέρων τενῶν ἐν μερικαῖς περιπτώσεις παρεπιλεῖσθαι.

Ἔδομεν ἡδη, ὅτι αἱ λειτουργίαι τῆς νοήσεως, ἥπερ ὃν στηρίζεται ἡ διάπλασις τοιούτων συνειδητῶν, εἶναι ἀποτελέσματα δύο γενικωτάτων λογικῶν νόμων, ἢτοι τοῖς νόμοις τῆς **ἀναλύσεως** συνόλου τυνὸς εἰς τὰ μέρη του καὶ τοῖς νόμοις τῆς πρὸς ἄλληλα συνδέσεως τῶν οὗτοι παραγομένων μερῶν διὰ τὸν τύπον μονομερῶν ἢ ἀμοιβαίνεις **ἔξαρτήσεως**. Καταφεύγει εἶναι, διὰ τὸ τελεταῖος οὗτος νόμος ἔξυπηρετεῖ τὴν σύνδεσιν δύον ἑνελυμον τῶν περιεχομένων τῆς ἐμπειρίας. Τὰ εἰρημένα παραδείγματα οὐδὲν ἔτερον εἶναι τῷ διντὶ σαρὰ ἐμπειρικαὶ ἐμπαρηγοραὶ ἢ ἐμπαρηγοραὶ βάσεις τοῦ λογικοῦ νόμου τῆς ἔξαρτήσεως δεδομένων μερῶν ἐνδε συνόλου. Λιγότερον τῶν μνημονευτέλυτων παραδειγμάτων συμβάνει ὥστε, ἀμοιβαὶς ὡς ἐν τῶν μερῶν δεδομένης τυνὸς σχέσεως νοηθῇ ὡς μεταβληθέν, νὰ συμμεταβιλλεται καὶ τὸ ἔτερον. Ο δρος οὗτος ἀποτελεῖ ἀκριβῆς τὴν οὐσίαν ταύτης λογικῆς ἔξαρτήσεως. Τὸ κατὰ πρῶτον μεταβιλλόμενον μέρος καλοῦμεν **αἴτιαν**, τὸ δὲ μετέπειτα μεταβιλλόμενον **διατοτέλεσμα**.

Ἐπὶ τῶν ἡδη ἐκτεθεισῶν σχέσεων στηρίζεται ἡ ιδρίσιη απουδιαίης, ἢν ἔχει δι νόμος τοῖς ἀποχρῶντος λόγου ὡς γενικὴ γνωστικὴ **δρχή**. Οἱ νόμοι τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἀντιρίσεως εἶναι νόμοι τῆς νοήσεως κατὰ τὴν στενωτέραν τῆς λέξεως σημασίαν. Ὡς τοιούτοι δὲ ἔχουσιν ἀξίαν γνωστικῶν νόμων, μόνον ἥπερ ὅσον ἕκαστη νόησις ἐμπεριμέχει ἀπλᾶς ἐνεργείας τῆς γνώσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ δικαὶος οὗτοι δεσπόζουσι ταύτης νοήσεως, ἢτις εἶναι πάντοτε μία σύγκρισις συνεδόντων καὶ ἀπεδόντων πρὸς ἄλληλα χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, δὲν περιλαμβάνουσιν ἀκόμη δρχήν τίνα, καθ' ἓν δεδομένον τι περιεχόμενον τῆς γνώσεως θὰ ἡδύνατο νὰ συνδεθῇ πρὸς ἄλλο περιεχόμενον ἐν ἀριστμένῳ τινὶ συνειδητῷ. Ἔδη, κατὰ τὴν ἔρευναν τῶν καθηρῶν λειτουργιῶν τῆς νοήσεως, ἐπειθεῖσιν οὗτοι διὰ τοῦ γεγονότος, διὰ τὴν συμ-

περαιτερική ένέργεια δύναται μὲν νὰ στηρίζεται ἐπὶ αὐτοτελῶν τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἀντιφάσεως σχέσεων, ἢ σύνδεσις ὅμιλος τῶν σχέσεων τούτων, ἢ εἰς νέαν τινὰ κρίσιν ἄγουσα, προϋποθέτει ἐν ταῦτῳ ἀνάλυσιν τινα δλοκλήρου τῆς ἐν τῷ συμπεράσματι δεδομένης ἀλληλουχίας, συμφώνιος πρὸς τὴν αἰτίαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. Οὗτος δὲ νόμος τοῦ ἀποχρῶντος λόγου ἀπεδείχθη ἦδη κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν λειτουργιῶν τῆς νοήσεως ως μόνη ἀρχή, ἢτις δεσπόζει οὐ μόνον ὠρισμένων τινῶν **μονομερῶν** ένεργειῶν τῆς νοήσεως, ἀλλ' ἢτις ἔμπεριέχει ἐν ταῦτῳ τὸν κανόνα, καθ' ὃν δεδομέναι πνευματικαὶ ἔνέργειαι συνδέονται πρὸς ἀλλήλας. Τοῦτο στηρίζεται ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ μνημονευθέντες στοιχειώδεις νόμοι τῆς νοήσεως ἀφορῶσι μόνον εἰς τὴν σύγκρισιν μονομερῶν παραστάσεων, ἐνῷ τούναντίον ὁ νόμος τοῦ ἀποχρῶντος λόγου οὐδόλως σχετίζεται πρὸς μονομερῆ ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων νοούμενα ἀντικείμενα, ἀλλὰ πρὸς τινὰ **ἀλληλουχίαν** ἀντικειμένων, ὡν τὰ μέρη, κατὰ τὸ μέτρον τῶν συμφώνων πρὸς τοὺς δύο πρώτους τῆς νοήσεως νόμους συγκριθέντων χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, νοοῦνται εἰς σχέσιν τινὰ ἔξαιρτήσεως.

Βεβαίως τὸ **μονομερὲς ἀντικείμενον**, ἔνεκεν τῶν ὅρων τῆς συγκεκριμένης παραστάσεως ἢ τῆς ἀρχηγημένης ἔννοίας, εἶνε πάντοτε περιωρισμένον. Καὶ δύναται μὲν τοῦτο, ὡς συμβαίνει κατὰ κανόνα, νὰ σύγκιηται ἐκ πολλῶν μερῶν, συνδέεται ὅμιλος πάντοτε σταθερῶς πρὸς τὰς ἰδιότητας ἕκεινας τοῦ τοπικοῦ διαποχωρισμοῦ καὶ τῆς χρονικῆς ἐνδελεχείας, ἀνευ τῶν διοίων θ' ἀπέβαινεν ἀδύνατος ἢ διάκρισις μονομερῶν ἀντικειμένων.

"Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ **συνειδούσου**. Οὗτος δύναται νὰ ἔχῃ στενωτέραν ἢ εὐρυτέραν ἔκτασιν. "Ἄν αἱ συνδέσεις, μὲς λαμβάνει ὑπὸ δύψιν ἢ ἥμετέραι νόησις, εἶνε περιωρισμέναι, πᾶσαι συγκεκριμένη γνῶσις, ἢτις σχετίζεται πρὸς τὰς ἦδη διαμορφωθείσας παραστάσεις, γίνεται αἰτία ἐπεκτάσεως τῶν ἀρχικῶν νοηθεισῶν συνδέσεων. 'Ἐν τέλει ἡ ἔννοια τοῦ συνειδούσου περιορίζεται οὕτῳ μόνον ἐν τοῖς δρίσοις δλοκλήρου τοῦ περιεχομένου τῶν ἥμετέρων παραστάσεων καὶ ἔννοιῶν.

Δυνάμεθα πάντοτε νὰ καθιστᾶμεν κατὰ βούλησιν τοὺς κύκλους, ἐν οἷς περιιλείσονται τὰ ἐν ἀμοιβαίᾳ σχέσει νοούμενα ἀντικείμενα, στενωτέρους ἢ εὐρυτέρους. "Άλλ' ἐπειδὴ ἢ περιοχὴ τῶν σχέσεων τούτων εἶνε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τοσοῦτον εὐρεῖα, ὅπου γέπεριεκτικότης τῆς ἥμετέρας διανοήσεως, πρέπει ν' ἀπαιτήται ἀναγ-

καίως, οποις αἱ στενάτεραι συνδέσεις, εἰς ὃν τὴν συγχρόνησιν ἔγουσιν αἱ ίδιαιτεραι ἐμπειρικαὶ γνώσεις, εἶναι μέρη ἐνὸς καὶ μόνου συνειρμοῦ πασῶν τῶν συγχειριμένων παραστάσεων καὶ τῶν ἀφηρημένων ἐννοιῶν, καὶ ἡνὶ ὁ τελευταῖος τῆς γνώσεως ἡμῶν σκοπὸς ἔγκειται ἐν τῇ εὐδέσμῳ τοῦ γενικωτάτου τούτου συνειρμοῦ, ἵη, ἐπειδὴ τοῦτο, ἐνεκεν τοῦ ἀπειροῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνδεχομένων ἐμπειρικῶν γνώσεων, δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ, ἐν τῇ προσπιθείᾳ οἵτις καθηγερινῶς προσεγγίζεται εἰς τὴν εἴρεσιν αὐτοῦ ἐν πιθαρῷ προσόδῳ.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ὁ λογικὸς νόμος τῆς συνδέσεως τῶν μερῶν δεδομένου συνόλου, ουμφάνως εφὸς τὴν αἰτίαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀποβιάνει διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν **ἀρχὴν τῆς συνδέσεως πάντων τῶν μερῶν δλοκλήρου τοῦ περιεχομένου τῆς γνώσεως** τῆς της δεδομένης καὶ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι τρχὸν προσπτυχιασμένης ἐμπειρίας. "Ο Θεωλικὸς ὅμως ἕρθε τοιεντις τινὸς συνδέσεως συνίσταται εἰς τοῦτο, διε τὸ ίδιαιτερε μέρη τοῦ ίμιστέρου συστήματος τῆς γνώσεως δὲν εργάζεται ν' ἐντιφάσισται πρὸς ἄλληλα. "Οκου δὲ αυτοῖς εἰς τοῦτο, δια αὐτῷ τῇ αἰτίᾳ καὶ τῷ ἀποτελέσματι ἐν αὐτῷ ἐνυπάρχων συναρμός διαστᾶται ἀναγκαῖως. Λιότι, ἐὰν ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ὑπερόχη σχέσις τε τῆς ἐξαρτήσεως, ήτις συγχροίεται τυχὸν πρὸς τινες ἄλλην, οὐδεὶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ πλέον λόγος περὶ ἐνιστον τινὸς τῶν δρον συνειρμοῦ. Οὗτος ή ουμφάνως εφὸς τὴν αἰτίαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα παρισταμένη ἀρχὴ αὕτη δύναται καὶ ἀρνητικῶς νὰ διατυπωθῇ ἡσ ἀρχὴ τῆς ἀλευθερίας ἀντιφάσεων συνδέσεως τοῦ δεδομένου.

"Ιδιη ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως εἴδομεν κατὰ τίνις τρόπον εἰς τὰς ἀντιφάσεις, αἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἀμέσου ἐμπειρίας, ενδοσκονται ποιεῖσθαι παράγοντες, οἵτινες ἀγονιστιν εἰς ἔλεγχόν τινι τῶν ἀρχαριώτων παραπεισομένη. Κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτις ἐνεργοῦμεν ήδη ἐν μέραι διηγούμενοι μέτρο τοῦ νόμου τοῦ ἀποχρῶντος λόγου, οἵτις, καθ' ἐν τρόπον ὑπάρχει ἐν τῇ ἀποπτείᾳ, ἀναρριζεῖται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν τε τῇ διατάξει καὶ τῷ ἔλέγχῳ τῆς αἰσθησιας ἀντικάγμενος.

"Ἐν τούτοις ή ἐν τῇ βαθύτερᾳ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως ἀπειχθεῖσιν οικανθῆσαι, οποις αἱ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ ἐμφιλοχρησιαῖς ἀντιφάσεις αἴρονται δι' ἐννοιῶν, αἵτινες διαμιρριφοῦνται ἀπρίθαν πρὸς τοῦτον τὸν σκοπόν, καθιστᾶς τὸ πρῶτον παρικτῆν ποιέν τινα πραγματοποιῆσιν τοῦ ἐν τῷ νόμῳ τοῦ ἀποχρῶντος λόγου ἐμπειρικοῦσιν σκοποῦ. Λιὸτι τούτου δὲ κυρίως ἐπισφιλίζεται

ή γενική σπουδαιότης τῆς ψυχίστης ταύτης γνωστικῆς ἀρχῆς.

Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ή ἀρχῇ αὗτῃ εἶναι συχνότερον τὴν ἐκφράσιν της ή ἐν τῷ θετικῷ τύπῳ τῆς συνδέσεως πασῶν τῶν γνώσεων ἐν τῇ ἀρνητικῇ μορφῇ τῆς ἀξιώσεως ἐνὸς ἐλευθέρου ἀντιφάσεων συνειρμοῦ. Τοῦτο εὐκόλως ἐρμηνεύεται ἐν τοῦ γεγονότος, διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ ἐμπιλοχωροῦσαι ἀντιφάσεις προκαλοῦσι τὴν μόρφωσιν ἔννοιῶν, αἵτινες πειρῶνται νὰ προσδώσωσιν αὐθεντικὸν κύρος εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκείνην. "Ενεκα τοῦ λόγου τούτου συμβαίνει, ὅτε τῇ προσοχῇ ν' ἀπευθύνεται ἐν πρώτοις εἰς τὰς ἐκ τῆς ἀρχῆς τούτης παρεκκλίσεις καὶ οὐχὶ εἰς αὗτὴν ταύτην τὴν ἀρχήν. Λιότι πᾶσα τοιαύτη παρέκκλισις ἀποτελεῖ προβλήμα τι, ὅπερ παροτρύνει τὴν νόησιν ἡμῖν εἰς νέας συντόνους συγκέντρων. Ἀλλὰ περὶ τῶν συντόνων τούτων συμφρεσον οὐδεὶς θὰ ἔρθῃ δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος, ἐὰν αὗται δὲν εἶχον ὃς βάσιν αὗτῶν τὸν θετικὸν ἐκεῖνον σκοπόν, διότις θὰ ἐξηγουνίζετο, ἐὰν δὲν ἐνισχύετο διηγεικῶς ὅπο τῶν συνεπικουρούντων αὐτὸν θετικῶν ἀποτελεσμάτων. Οὕτω τὸ ἀξιωματικόν, ὅπερ ἀποσκοπεῖ τὴν διαιρέσφωσιν γενικοῦ τινος συνειρμοῦ τῶν ἡμετέρων γνώσεων, προηγεῖται πάντοτε τῆς ἐμπειρίας. Λιότι καὶ μάγιστος ἀνδρὸς ἀριθμὸς μονομερῶν ἐμπειρικῶν γνώσεων δὲν θὰ ἔδωντο ν' ἀποδεῖξῃ αὐτὸς καθ' εἰστὸν τὸ ἀπόλυτον τοῦτο καὶ γενικὸν κύρος τοῦ προμνησθέντος συνειρμοῦ. Ἐπειδὴ δημοτικὸς τὸ ἀξιωματοῦτο ἀπορρέει ἐκ τῶν ἀρχικῶν λειτουργιῶν τῆς νοήσεως ἐν τῇ ἀπλουστάτῃ ἐποπτείᾳ, ή ἐμπειρία δὲν κεῖται τοῦ λοιποῦ μακρὰν αὐτοῦ, διότι αὕτη οὐδέποτε ἀντιρροσάγει τοιαῦτα προβλήματα εἰς τὴν νόησιν, ὅπερ ἀποτάσσονται τῆς ὅπο τὴν ἔννοιαν ἐλευθέρως τινὸς ἀντιφάσεων συνδέσεως ἐπιχειρουμένης ἀφηρημένης διεργασίας.

Τὰ προβλήματα, ὅπερ δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς τοιαύτην τινὰ κατεργασίαν τῆς ἐμπειρίας, διαιροῦνται εἰς τρία θεμελιώδη θέματα. Τὸ πρῶτον τῶν θεμάτων τούτων ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κατὰ τοὺς γενικοὺς τῆς νοήσεως νόμους **ἐνδεχομένων** τύπων τῆς γνώσεως. Τὸ δεύτερον ἀποβλέπει εἰς τὸν σκοπὸν τῆς διαιλάσεως ἐνὸς ἐλευθέρου ἀντιφάσεων συστήματος τῆς **ἀντικειμενικῆς**, **ἐμμέσου** ή **ἀφηρημένης** νοήσεως, τὸ δὲ τρίτον ἀπεκταί τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ περιεχομένου τῆς τε **ἔξωτερης** καὶ **ἔσωτερης** ἐμπειρίας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς διαιρομέτρωσεως ἐλευθέρου τινὸς ἀντιφάσεων συστήματος συνειρμοῦ τῆς **ὑποκειμενικῆς**, **ἀμέσου** ή **ἐμπειρικῆς** γνώσεως.

Εἴς τὸ πρῶτον τῶν θεμάτων τούτων ἀνήκουσι τὰ **μαθηματικά**, ὡς γενική τῶν τύπων ἐπιστήμη, εἰς δὲ τὸ δεύτερον αἱ

φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ εἰς τὸ τρίτον ἡ φυχολογία. Τὰ τρία ταῦτα θερετιώδη πεδία τοῦ ἐπιστημονικοῦ, καὶ οὐ δύ τρόπον προσέχουσαν ἐκ τῆς ιστορικῆς ἔξελίζεσθαι τῆς ἐπιστήμης, αἱρέονται μάλισταις, ὅποι τὴν ἔποικην τῆς ἐπιστημονικῆς γνῶσεως, ὃς τρεῖς ἀναγκαῖοι ὑπὸ τῶν δρῶν τῆς τε συγκεκριμένης καὶ τῆς ἀφηρημένης νοήσεως ἀπαιτούμενοι κλάδοι τοῦ προβλήματος τῆς γνῶσεως. Συγχρόνως τὰ θέματα τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων κλάδων ἐμφανίζονται ὑπὸ γενικοτέρων τινὰ μορφήν. Τὰ μαθηματικά, ὃς ἐπιστήμη τῶν κατὰ τὸν γενικοὺς τῆς νοήσεως νόμους ἀνδεχομένων τύπων τῆς γνῶσεως, δὲ μὲν ὑποβοηθοῦσι τοὺς δύο ἄλλους προμηθεύοντας κλάδους τῆς γνῶσεως, δὲ δὲ συμπληροῦσι τούτους. Τὰ μαθηματικὰ ὑποβοηθοῦσι δηλαδὴ τὰς εἰρημένας ἐπιστήμας, ἐφ' ὃσον ταῦτα ἐρευνῶσι τὸν τυπικὸν δρόμον τέλος γνῶσεως, ἀνακαριστῶντα οὕτως ἐνιαργέστατα τὰ γεγονότα τῆς ἐμπειρίας καὶ κατὰ τὴν τυπικὴν (εἰδολογικὴν) αὐτῶν ὅριν τημελήσοντα δὲ αὐτάς, ἐφ' ὃσον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ διδομένων σχέσεων διαμορφωθεῖσιν **ἀφηρημένα συστήματα** ίδειν, ἀπερι συνήδουσι πρὸς τὸν νόμον τῆς νοήσεως, ἢν καὶ δὲν εἴνει δυνατὸν νὰ εὑρίσκωνται ἐν τῇ πραγματικῇ ἐμπειρίᾳ. Οὕτως εἰς τὰ ὑπερβατικὰ τῶν μαθηματικῶν συστήματα εὑρίσκονται τὴν ἀκριβοῦ ἐφράσιν αἵτοι πρόβλημά τι, ἀπερι ἀπικοχόλησε τὴν φιλοσοφικὴν περίφημαν ἀπάντων τῶν αἰώνων καὶ κατὰ τοιούτουν τρίτουν κατεγορεύεσσεν αὐτήν, ἀστε, παραφραμένων πάντων τῶν πραγματικῶν τῆς ἐπιστημονικῆς φιλοσοφίας Θεούτουν, νὰ ἐνδιαμελέται ὃς τὸ κατ' ἔξοχήν φιλοσοφικὸν πρόβλημα. Ἔδεν ἡ ἀντίστοιχη νόησης εἴνει εἰς Θέσιν ν' ἀναπτύσσομεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ίδιων νόμων συστήματα πιθανῆς πραγματικότητος, ἀπερι ἐν αὐτοῖς ἀπεντόσιν ἐμπειρίᾳ, κατὰ τίνις τρίτουν θὰ εἴνει ποτε δυνατόν, ὃπος τοιαῦτα ὑπερβατικὰ συστήματα, εἴτε ἐνεκεν τῆς λογικῆς κατεργασίας αὐτῶν, εἴτε δυνάμει ίδιωτέρων τινῶν ἐν αἵτοις διπλωχόντων καθηκτηριστικῶν γνωρισμάτων, χρησιμοποιῶνται, ὃπος **συμπληρῶσι** τὰ συστήματα ἐνεῖναι τῆς ἐμπειρικῆς γνῶσεως, ἀπερι διαμορφοῦ ἡ νόησης, τὸ μὲν δι' ἀφηρημένης ἀνιλάσσεως τῶν ἀντικειμενικῶν παραστάσεων, τὸ δὲ δι' ἀκριβοῦς περιγραφῆς καὶ συνέσεως τῶν γεγονότων τῆς ἐμπειρίας;

Θ. Μετάβασις εἰς τὰ σφραγίδηματα τῆς φιλοσοφικῆς γνῶσεως.

Ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ ἐν τέλει προτειθέντος ἵητήματος κατα-
φράσεται ἡδη ἐναργέστατα, ὅτι ἡ ἀνδεχομένη μόρφωσις ὑπερβα-